

دایرةالمعارف مصور

دایناسور

دایناسورها و دیگر جانوران
شگفت‌انگیز ماقبل تاریخ
که پیش از این هرگز ندیده‌اید

فهرست

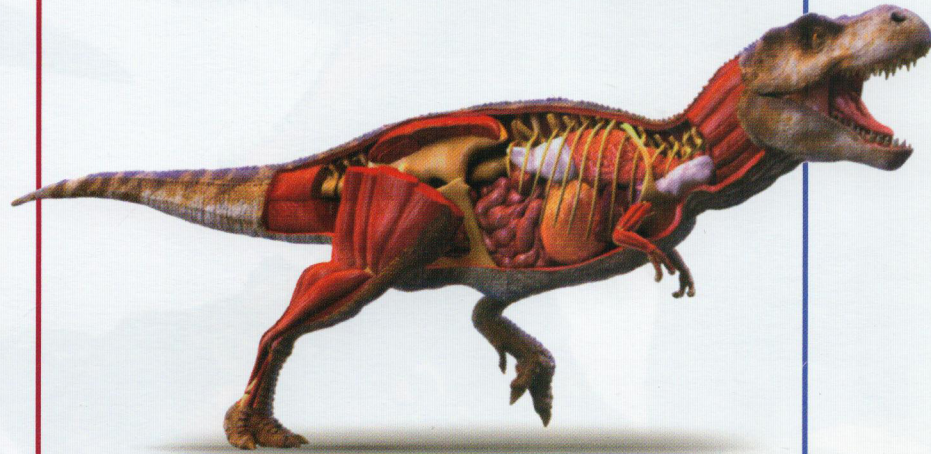
زندگی ژوراسیکی

۴۲	جهان ژوراسیکی
۴۴	مگااستژن
۴۶	ناهمگن دندان سوسمار
۴۸	اسکلیدوسور
۵۰	کریوفوسور
۵۲	باریک‌باله
۵۴	مونولفوسور
۵۶	همواردندان
۵۸	نیم‌پرنده
۶۰	حمله‌ی الوسور
۶۲	پوزه‌منقاری
۶۴	کنترسور
۶۶	دوتیرکی
۶۸	بال انگشتی
۷۰	پوشیده‌سوسمار
۷۲	الوسور
۷۴	غول‌زرافه
۷۶	کهن‌بال

دایناسورها

۸	زندگی روی زمین
۱۰	جانوران مهره‌دار
۱۲	دایناسور چیست؟
۱۴	گونه‌گونی دایناسورها
۱۶	زندگی در میانه‌زیستی

زندگی تریاسه‌ای

۲۰	جهان تریاسه‌ای
۲۲	نوتوسور
۲۴	پلاسریاس
۲۶	پگاه‌دزد
۲۸	پستوسوکوس
۳۰	هشدار کاذب
۳۲	پلاتیوسور
۳۴	هودور یخت‌دندان
۳۶	ایسانوسور
۳۸	تهی‌پیکر

زندگی کرتاسه‌ای

- جهان کرتاسه‌ای
- ایگواناندندان
- چینی خزنده‌بال
- خزنده‌پستاندار
- هیپسیل‌فدن
- مرغ کنفوسیوس
- طوطی سوسمار
- موتابور اسور
- جنوب‌بال
- خزنده‌سپردار
- بانگ هشدار
- تیغه‌پشت سوسمار
- آرژانتینوسور
- بی‌دندان پرنده
- چابک‌دزد
- آلبرتونکتس
- شترمرغ‌وش
- چیتپاتی
- دروسوسمار
- دینوسوکوس
- سر بر آوردن
- نمگتباتر
- زره‌سر
- پیراتاجی خزنده
- سالتاسور
- موزاسور
- ادمنتوسور
- ستبرسر سوسمار
- کوتزلکوتلوس
- سه‌شاخ‌چهره
- تیرانوسور

- ۸۰
- ۸۲
- ۸۴
- ۸۶
- ۸۸
- ۹۰
- ۹۲
- ۹۴
- ۹۶
- ۹۸
- ۱۰۰
- ۱۰۲
- ۱۰۴
- ۱۰۶
- ۱۰۸
- ۱۱۰
- ۱۱۲
- ۱۱۴
- ۱۱۶
- ۱۱۸
- ۱۲۰
- ۱۲۲
- ۱۲۴
- ۱۲۶
- ۱۲۸
- ۱۳۰
- ۱۳۲
- ۱۳۴
- ۱۳۶
- ۱۳۸
- ۱۴۰

روزگاری نو

- جهان نوزیستی
- تیتانوبوا
- کاستن‌مرغ
- ایکارونیکتریس
- یوینتادد
- داروینوس
- خطر در جنگل
- اندروسارکوس
- تیزدندان بزرگ‌دندان
- بزرگ‌دد
- چاقودندان
- ماموت پشمالو

- ۱۴۴
- ۱۴۶
- ۱۴۸
- ۱۵۰
- ۱۵۲
- ۱۵۴
- ۱۵۶
- ۱۵۸
- ۱۶۰
- ۱۶۲
- ۱۶۴
- ۱۶۶

علم دایناسورها واژه‌نامه و نماییه

- ۱۶۸
- ۲۰۰

ابعاد و اندازه‌ها

در قاب داده‌های هر جانور پیشاتاریخی مقیاسی می‌بینید که فهم ابعادش (معمولاً ابعاد حداکثری) را ممکن می‌کند. این مقیاس بر مبنای میانگین قد مرد بالغ و اندازه‌ی دستی که در زیر می‌بینید بیان شده است.

۱/۸ متر

۱۸ سانتی‌متر

۴/۶ میلیارد سال تا ۴۱ میلیون سال پیش

این بازه‌ی بزرگ زمانی از زمان شکل‌گیری زمین در ۴/۶ میلیارد سال پیش تا زمان پیدایش نخستین جانوران را شامل می‌شود.

زندگی روی زمین

دایناسورهای دوران میانه‌زیستی^۱ شگفت‌انگیزترین جانوران تاریخ هستند. آن‌ها محصول فرایند تکاملی بودند که با پیدایش نخستین سوسوی حیات روی زمین در حدود ۳/۸ میلیارد سال پیش آغاز شد. اما بیش از ۳ میلیارد سال طول کشید تا حیات از تک‌یاخته‌های میکروسکوپی فراتر رود. نخستین صورتهای حیات چندیاخته‌ای حدود ۶۰۰ میلیون سال پیش در اقیانوس‌ها پدیدار شدند و زمینه را برای ظهور همه‌ی موجودات زنده‌ای که از آن زمان به بعد پدید آمده‌اند فراهم کردند. اما با پیدایش صورتهای نوین حیات صورتهای کهنه‌تر منقرض می‌شدند. این انقراض‌ها گاهی انقراض‌هایی جمعی و فاجعه‌بار بودند که جهان زنده را دگرگون می‌کردند.

درپاناسپیس
این ماهی زره‌دار ۳۵ سانتی‌متر طول و سری پهن و تخت داشت.

۴۱۹ تا ۳۵۸ میلیون سال پیش

بسیاری از ماهی‌های جدید پدید آمدند. بعضی از آن‌ها از آب بیرون خزیدند و نخستین دوزیستان شدند.

تیکتالیک
ساختار بدنی این جانور هم به ماهی‌ها شباهت داشت و هم به دوزیستان ابتدایی.

۲۰۱ تا ۱۴۵ میلیون سال پیش

در دومین دوره‌ی دوران میانه‌زیستی، دایناسورها فرمانروای حیات در خشکی بودند. در میان این دایناسورها گیاه‌خوارانی غول‌پیکر هم بودند که شکار شکارگران قدرتمند می‌شدند.

کریولفوسور
این دایناسور کاکل‌دار یکی از ددپایان بود؛ گروهی که همه‌ی گوشت‌خواران بزرگ عضو آن بودند.

۱۴۵ تا ۶۶ میلیون سال پیش

کرتاسه^۲ دوره‌ی پیدایش نخستین گیاهان گل‌دار و انواع متعدد دایناسورها بود. این دوره با انقراضی جمعی به پایان رسید؛ انقراضی که همه‌ی دایناسورها و خزندگان بال‌دار^۳ را از صفحه‌ی روزگار پاک کرد و دوران میانه‌زیستی را به پایان رساند.

آر کانتوس
این نیای کوتاه‌قد درخت لاله یکی از نخستین گیاهان گل‌دار بود. گل‌هایی مگنولیامانند داشت و حدود ۱۰۰ میلیون سال پیش، یعنی اواسط دوره‌ی کرتاسه، زندگی می‌کرد.

راهنما

- زمین ابتدایی
- دوران دیرینه‌زیستی
- دوران میانه‌زیستی
- دوران نوزیستی

زمان زمین‌شناختی

تاریخ حیات را سنگواره‌های باقی‌مانده در سنگها ثبت کرده‌اند؛ سنگهایی که زمانی رسوباتی نرم مثل گل بوده‌اند. این سنگهای رسوبی ساختاری لایه‌لایه دارند و سنگهای قدیمی‌تر زیر سنگهای جدیدتر قرار می‌گیرند. هر لایه بازه‌ای از زمان زمین‌شناختی را بازنمایی می‌کند؛ بازه‌ای با نامی مشخص که با مقیاس «میلیون سال پیش» تعریف می‌شود. آنچه این‌جا می‌بینید مقیاس زمانی زمین‌شناختی زمین است که به قسمت‌هایی به نام دوره^۲ تقسیم شده است. هر چند دوره با هم واحدی بزرگ‌تر به نام دوران^۳ می‌سازند.

چابک‌دزد
دایناسورها در دوره‌ی کرتاسه بسیار متنوع‌تر شدند. این شکارچی کوچک، جلاک و پردار جزو همان گروهی بود که پرنده‌ها از تبار آن پدید آمدند.

۶۶ تا ۲۳ میلیون سال پیش

انقراض جمعی پایان میانه‌زیستی همه‌ی دایناسورها، جز پرنده‌گان، را نابود کرد. در دوران جدید، پستانداران بزرگ‌تر شدند و جای غول‌های منقرض‌شده را گرفتند.

پالئوژن

